

ARTICLE

Ang dayalekto ng Tagalog sa Roxas, Oriental Mindoro: Epekto ng language contact (The dialect of Tagalog in Roxas, Oriental Mindoro: Effect of language contact)

Precious Sarah A. Año

ABSTRAK

Maraming iba't ibang wika ang sinasalita sa lalawigan ng Oriental Mindoro (OrMdo)—Tagalog, mga wikang Mangyan, at maging mga wikang mula sa mga karatig-lalawigan na matagal nang may interaksyon dito dala ng mga gawaing pangkalakalan, transportasyon, at migrasyon. Gamit ang proseso ng dayalektolohiya, itinatag sa pag-aaral na ito ang Tagalog-Roxas bilang isang hiwalay na dayalekto ng Tagalog kumpara sa dayalektong sinasalita sa ibang bahagi ng lalawigan batay sa leksikon nito. Sa pagsasarbey sa 14 na bayan at isang lungsod sa OrMdo, 124 na salita o 25.5 bahagdan ng kabuuang datos na 485 ang natukoy na natatangi sa Roxas. Lumilikha ang mga ito ng *bundle* o grupo ng mga *isogloss* na naghihiwalay sa Roxas mula sa kabuuan ng lalawigan sa mga *dialect map* na binuo para sa pag-aaral. Kinikilala ang kaibahang ito bilang epekto ng *contact* o interaksyon ng Tagalog-Roxas sa ilang mga wika, lalo pa at maituturing itong isang pook-daungan na nagkokonekta sa OrMdo sa iba't ibang mga bahagi ng bansa. Bilang preliminaryong patunay, inihambing ang mga naiibang salita sa mga katumbas nito sa mga wikang Hanunuo, Bantoanon, Onhan, Romblomanon, at Aklanon mula sa mga sekundaryang datos. Mula sa 124 salita, 19 o 15.3 bahagdan ang may kapareho o *cognate* na katumbas sa Hanunuo, 61 o 49.2 bahagdan sa Bantoanon, 83 o 66.9 bahagdan sa Onhan, 85 o 68.5 bahagdan sa Romblomanon, at 103 o 83.1 bahagdan sa Aklanon. Ipinapahiwatig ng mga datos na ito ang impluwensya ng mga nasabing wika sa Tagalog-Roxas dala ng kanilang magkakaibang antas ng interaksyon. Dahil leksikon lamang ang pinagbatayan ng kaibahan ng Tagalog-Roxas bilang isang hiwalay na dayalekto, iminumungkahi ang paghahambing nito sa Tagalog ng OrMdo at sa mga wikang may interaksyon dito batay sa iba pang antas na maaaring kumilala rito bilang isang dayalekto gaya ng mga tunog at morpolohiya.

MGA SUSING-SALITA

dayalektolohiya, language contact, Tagalog, Roxas, Oriental Mindoro

ABSTRACT

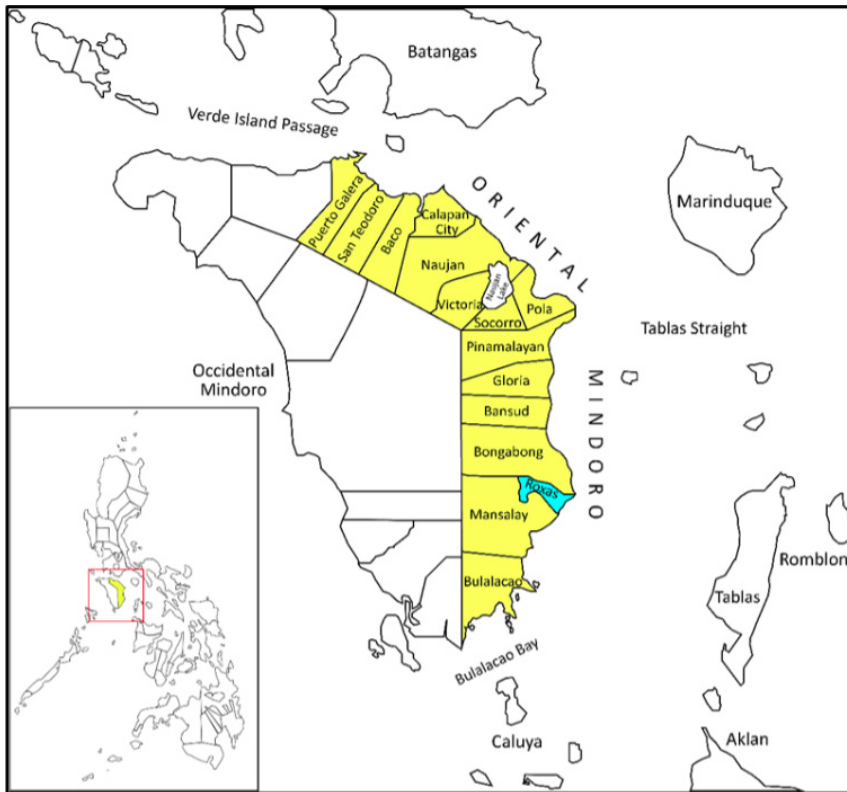
Many languages are spoken in the province of Oriental Mindoro (OrMdo)—Tagalog, the Mangyan languages, and even languages from nearby provinces that have been in contact with OrMdo for activities related to trade, transportation, and migration. Using the process of dialectology, the study identifies Tagalog-Roxas as a dialect of Tagalog that is different from the Tagalog spoken in the rest of the province based on its lexicon. From the survey conducted in the 14 municipalities and one city in OrMdo, 124 or 25.5 percent of the 485 words analyzed were identified as unique in Roxas. These words create a bundle of isogloss that separates Roxas from the rest of the province in the dialect maps created for this study. The uniqueness of the Tagalog-Roxas lexicon is seen as an effect of the contact of Tagalog-Roxas with other languages, considering that it is a port area that connects OrMdo to other parts of the Philippines. As preliminary evidence, the unique Tagalog-Roxas words were compared with their translations in Hanunuo, Bantoanon, Onhan, Romblomanon, and Aklanon. From the 124 words, 19 or 15.3 percent have the same or cognate translation in Hanunuo, 61 or 49.2 percent in Bantoanon, 83 or 66.9 percent in Onhan, 85 or 68.5 percent in Romblomanon, and 103 or 83.1 percent in Aklanon. These results suggest the influence of the five languages on Tagalog-Roxas brought about by their varying levels of contact. Because only lexical evidence was used in identifying Tagalog-Roxas as a separate dialect, the author recommends its comparison with the Tagalog of the rest of OrMdo and other languages based on their phonology, morphology, or other aspects that may define a dialect.

KEYWORDS

dialectology, language contact, Tagalog, Roxas, Oriental Mindoro

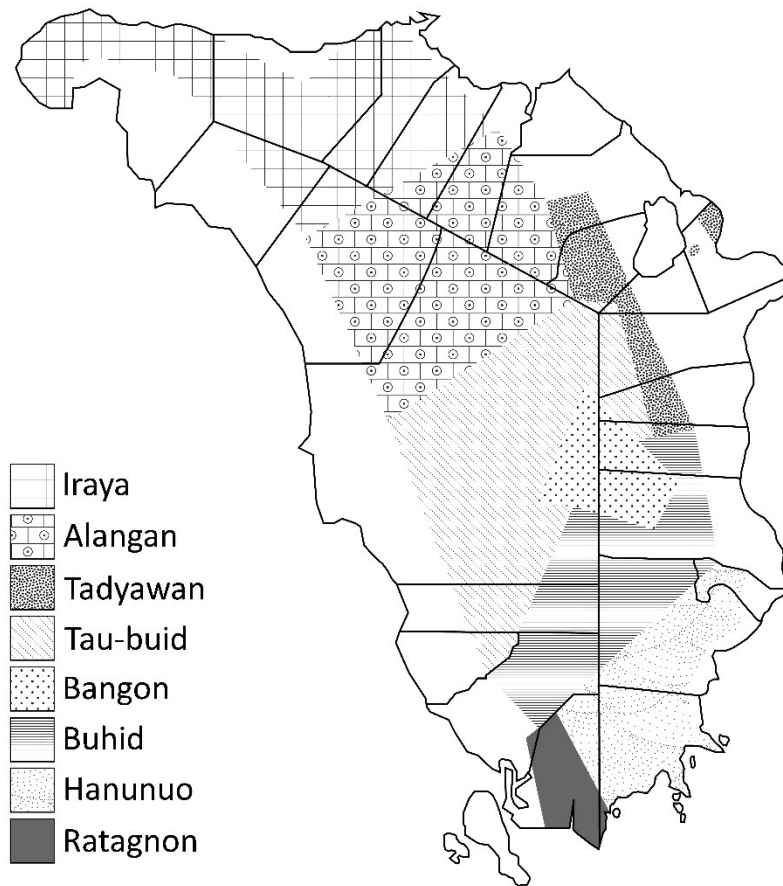
Introduksiyon

Ang Pilipinas ay isang multilinggwal na bansa—patunay ang 175 buhay at katutubong wikang sinasalita rito, ayon sa dokumentasyon nina David M. Eberhard, Gary F. Simons, at Charles D. Fennig (2020). Nabubuo ang contact sa pagitan ng mga wika lalo na kung mataas ang antas ng ugnayan ng mga tagapagsalita ng mga ito. Ayon kina Rajend Mesthrie at William L. Leap (2009), ang language contact o interaksyon at pag-iimpluwensiyahan ng mga wika sa isa't isa ay nagdudulot ng borrowing o pagpasok ng mga elemento ng isang wika, kadalasang salita, patungo sa isa pang wika. Sa Pilipinas, isa ang Oriental Mindoro (OrMdo) sa mga lalawigan kung saan ang magkakaibang mga wikang ginagamit ay maaaring nagkakaroon ng contact sa isa't isa. Dominanteng sinasalita rito ang Tagalog, ngunit ayon sa National Statistics Office o NSO (2013) ay may mga tagapagsalita rin ng mga wikang pangunahing ginagamit sa mga lalawigan at islang nakapaligid sa OrMdo, partikular na ang Bantoanon, Onhan, at Romblomanon ng Romblon; at ang Aklanon ng Aklan. Makikita sa Larawan 1 ang mapa ng Lalawigan ng OrMdo, kasama ang mga bayang bumubuo rito at mga isla at lalawigan nakapaligid dito.

Larawan 1. Mapa ng Oriental Mindoro .
Sanggunian: Maphill 2011.

Ang OrMdo, kasama pa ang katabing lalawigang Occidental Mindoro, ay tahanan ng walong etnolinggwistikong grupong Mangyan—Alangan, Bangon, Buhid, Hanunuo, Iraya, Ratagnon, Tadyawan, at Tau-buid (Mangyan Mission 2008). Makikita sa Larawan 2 ang distribusyon ng mga pamayanang Mangyan sa buong isla ng Mindoro. Mapapansing karamihan sa mga pangkat ay nakatira sa malaking bahagi ng OrMdo, maliban na lamang sa Tau-buid at Ratagnon na natitipon sa mga bahaging sakop ng Occidental Mindoro. Dahil dito, ayon sa datos ng NSO (2013), kabilang ang Alangan, Bangon, Buhid, Hanunuo, Iraya, Tadyawan, at Tau-buid, at sa mga wikang may pinakamaraming tagapagsalita sa OrMdo. Bagama’t may ilang tagapagsalita ng Ratagnon, higit na mababa ang bilang nito kumpara sa mga nabanggit sa unahan dahil karamihan sa kanila ay nasa Occidental Mindoro.

Larawan 2. Distribusyon ng mga pamayanang Mangyan sa buong isla ng Mindoro.
Sanggunian: Mangyan Mission 2008.

Ang Bayan ng Roxas

Bukod sa pag-iral ng maraming wika, lalo pang nabibigyang-daan ang language contact sa OrMdo dahil sa mga baybayin nito. Pinapadaloy nito, partikular na ng mga bayang pook-daungan, ang transportasyon sa kalakhang Luzon at mga isla nito, hanggang sa Visayas. Isa sa mga pook-daungan na ito ang Roxas, ang pinakamaliit na bayan sa OrMdo na mayroong 85.56 kilometro kuwadrang lawak. Ayon sa datos ng Philippine Statistics Authority (2016), noong 2015 ay mayroong kabuuang 53,201 ang populasyon nito mula sa 20 barangay: Bagumbayan, Cantil, Dangay, Happy Valley, Libertad, Libtong, Mabuhay, Maraska, Odiong, Paclasan, San Aquilino, San Isidro, San Jose, San Mariano, San Miguel, San Rafael, San Vicente, Uyao, Victoria, at Little Tanauan.

Mula sa datos ng Philippine Ports Authority (2016), ang Pantalan ng Roxas na matatagpuan sa Barangay Dangay ay isa sa mga pinakaaktibong pantalan sa OrMdo, pumapangalawa sa Pantalan ng Calapan. Karaniwan at pinakaaktibong ruta rito ang patungong Isla ng Panay, partikular sa Aklan, kung saan dinarayo ang sikat na Isla ng Boracay. Dagdag pa rito, mayroon ding ruta mula Roxas patungong Isla ng Tablas, partikular sa Odiongan, na bahagi ng Romblon. Ayon din sa kasaysayan ng bayan, maraming pamilya sa Roxas ang dati ay mga dayo mula sa Panay, Romblon, at iba pang lalawigan sa bansa. Samakatuwid, malaki ang papel ng Roxas sa pagpapadalo ng transportasyon mula sa kalakhang Luzon patungo sa iba pang mga isla nito at hanggang sa Visayas. Kasabay nito ay nagkakaroon din ng language contact ang mga wikang sinasalita sa mga lugar na ito, partikular na ang Tagalog at ang mga wikang Bantoanon, Onhan, Rombloanon, at Aklanon. Dagdag pa rito ang wika ng mga Hanunuo Mangyan. Bagama't mas marami sa kanila ang nasa Mansalay at Bulalacao, may bahagi pa rin ng kanilang populasyon na sa Roxas naninirahan (Mangyan Mission 2008), kaya naman kabilang din sa mga wikang sinasalita sa Roxas ang Hanunuo.

Mula sa mga umiiral na kaalaman hinggil sa heograpiikal na katangian, kasaysayan, at interaksyon ng mga taga-Roxas sa mga tagapagsalita ng ibang wika, nilalayon ng pag-aaral na ito na ilarawan ang kaibahan ng Tagalog-Roxas sa antas na leksikal sa pamamagitan ng paghahambing nito sa Tagalog na sinasalita sa iba pang bahagi ng lalawigan. Layon din ng pag-aaral na ito na maglahad ng preliminaryong leksikal na patunay sa kaibahang ito bilang resulta ng language contact ng Tagalog sa iba pang mga wika dala ng mga gawaing pangkalakalan, transportasyon, at migrasyon.

Wika, dayalekto, at dayalektolohiya

Ang wika ay isang sistema ng mga arbitraryong simbolo na ginagamit sa pakikipagtalastasan. Tinatawag na dayalekto ang mga barayti nito na nabubuo mula sa pagkakaiba-iba ng lugar kung saan sinasalita ang wika. Ang mga ito ay maaaring magkaiba-iba sa salita o leksikon, tunog, morpolohiya, syntax o iba pang batayan na tumutukoy sa isang dayalekto, paliwanag nina J.K. Chambers at Peter Trudgill (2004). Isang panukat upang mapag-iba ang dayalekto sa wika ay ang mutual intelligibility na, sa pagpapatuloy nina Chambers at Trudgill (2004), nagsasabing bagama't may ilang pagkakaiba ang mga dayalekto ng iisang wika, magkakaintindihan pa rin ang mga tagapagsalita nito. Sa kabilang banda, hindi naman magkakaintindihan ang dalawang taong nagsasalita ng magkaibang wika.

Ang dayalektolohiya ay pag-aaral ng mga dayalekto ng isang wika sa partikular na panahon at lugar. Ayon kina Chambers at Trudgill (2004), ito ay proseso ng pagpapakita ng pagkakaiba at pagkakatulad ng mga dayalekto na nagmumula sa datos na nakolekta sa mga lugar kung saan sinasalita ang mga ito. Ayon pa kay David Crystal (1987), layunin din nitong maipakita ang distribusyon ng paggamit ng dayalekto sa isang lugar at maipaliwanag ang dahilan ng pagkakaroon ng gayong

distribusyon. Partikular na sinusunod ng pag-aaral na ito ang dayalektolohiyang urban kung saan ang mga paliwanag ukol sa distribusyon ay hindi lamang nakabatay sa heograpikal na katangian kundi pati na rin sa ugnayan ng mga tao sa lipunan (Chambers at Trudgill 2004; Johnston, Jr. 1985).

Ginamit ni Jesus Federico Hernandez (1998) ang proseso ng dayalektolohiya sa pag-aaral ng wikang Rinconada sa Bikol. Sinuri sa pag-aaral ang leksikal at ponolohikal na datos sa loob ng Rinconada area at inihambing ang mga ito sa datos mula sa iba pang mga bayan. Natukoy ni Hernandez (1998) ang mga katangiang nagtatatag sa Rinconada, hindi bilang isang dayalekto ng Bikol, kundi isang bukod na wika na sa kantunayan ay mayroon pang dalawang dayalekto. Parehong proseso rin ang ginamit ni Philip Rentillo (2018) sa kaniyang preliminaryong pag-aaral sa mga dayalekto ng Aklanon. Batay sa leksikal na datos ay natukoy ang limang lugar o grupo ng mga bayan sa Aklan na may naiibang mga salita—bagay na nagmumungkahing ang mga barayting sinasalita rito ay magkakaibang mga dayalekto ng Aklanon. Dayalektolohiya rin ang ginamit ni Jem R. Javier (2012) sa pag-aaral ng mga baryasyong dayalektal ng wikang Inonhan sa Isla de Carabao, Romblon. Bagama't nakilala ang limang sityo sa bayang ito na may kani-kaniyang set ng mga naiibang salita, masasabing hindi pa sapat ang datos upang makapagtatag ng malinaw at depinidong pagkakahiwalay ng mga dayalekto, dahil na rin kalat-kalat sa limang sityo ang mga naiibang salita. Ginamit naman ni Javier (2012) ang lexicostatistics sa pagkalkula ng lapit o layo ng mga barayti sa isa't isa batay sa mga shared cognate percentage o bahagdan ng mga salita mula sa kabuuang datos na may magkahawig o cognate na tumbasan. Mula rito ay inuri ang mga barayti sa bawat sityo bilang mga barayti ng wikang Inonhan, batay sa pagkakaibang leksikal ng mga ito (Javier 2012).

Tulad ng mga nabanggit na pag-aaral, ginagamit ang dayalektolohiya sa pag-aaral na ito sa pagtatatag ng Tagalog-Roxas bilang isang dayalekto ng Tagalog na iba sa barayting sinasalita sa mga natitirang bahagi ng OrMdo.

Metodolohiya

Ang pangunahing datos ay kinuha sa 14 bayan at isang lungsod ng OrMdo noong Enero hanggang Pebrero 2017. Tiniyak na mayroong isang informant mula sa kabisera o sentro ng bayan, habang ang isa ay mula sa ibang barangay. Hindi pumili ng informant sa mga barangay na nakasasakop sa mga komunidad ng mga Mangyan, kaugnay ng pagtitiyak na ang mga informant ay taal na Tagalog at kinikilala ang sarili bilang mga Tagalog. Para sa bayan ng Roxas, partikular na pinili ang isang informant mula sa Dangay kung saan matatagpuan ang Pantalan ng Roxas. Sa kabuuan, 30 informant mula sa lalawigan ang nakilahok sa pag-aaral. Sila ay may edad 40 hanggang 60, babae at lalaki, nakapagtapos sa kolehiyo o kahit hayskul, at lumaking sinasalita ang Tagalog sa kanilang bayan.

Isang wordlist na naglalaman ng 485 salita ang pinasagutan sa mga informant kung saan ang mga salita sa Tagalog-Maynila ay tinumbasan nila sa Tagalog na kanilang sinasalita. Ibinatay ito sa bersiyon ni Hernandez (1998) ng 500-wordlist mula sa orihinal na Swadesh List, at sinala hanggang sa mabuo para sa pag-aaral na ito ang 485 salita. Naglalaman ito ng mga salita para sa mga bahagi ng katawan, bagay sa kapaligiran, bilang, karaniwang pang-uri, salitang-ugat ng pandiwa, at iba pang salita mula sa core vocabulary. Ayon kay Barry J. Blake (2006), ang core vocabulary ay binubuo ng mga salitang hindi kaagad nagbabago o malabong hiniram mula sa ibang wika dahil karaniwan ang (madalas ang gamit ng) mga konseptong ipinapahayag nito.

Bahagi ng pagsusuri sa datos na nakalap sa bawat bayan ang pagsiyasat sa anyo ng mga salitang magkakatumbas. Tinukoy ang mga pares o grupo ng mga salitang may pare-parehong anyo, gayundin ang mga salitang maituturing na cognates ng isa't isa. Ayon kina Terry Crowley at Claire Bower (2010), ang cognates ay mga salita mula sa magkaibang wika o barayti na bahagya lamang na nagkakaiba sa anyo o kahulugan at maaaring ipagpalagay na nagmula lamang sa iisang anyo at iisang kahulugan. Para sa pag-aaral na ito, nilimitahan ang tinukoy na cognates sa mga salitang may parehong kahulugan at anyong nagkakaiba lamang sa hanggang dalawang tunog. Ang mga natitirang salita naman na higit pa sa dalawang tunog ang kaibahan sa anyo ay itinuturing na non-cognates. Mula rito, ang mga salitang may pare-parehong anyo at inuri bilang cognates ang kinilala bilang magkakaparehong termino, habang tanging ang non-cognates ay kinilala bilang magkakaibang termino sa bawat bayan. Bagama't ipinapalagay na nagmumula sa iisang anyo ang cognates, gayunman ay hindi sakop ng pag-aaral na ito na tukuyin ang pinagmulang anyo ng mga ito.

Batay sa proseso ng dayalektolohiya, kinilala ang mga salitang naiiba sa Roxas, gayundin sa ilan pang mga bayan, at inilapat sa mapa upang maihambing ito sa kabuuan ng OrMdo batay sa kanilang lokasyon. Dahil nakatuon ang pag-aaral na ito sa Roxas, bahagi ng pagsusuri ang pagpapalagay na nagmumula sa iisang dayalekto ang mga salitang nakalap mula sa OrMdo, maliban sa Roxas. Ito ang dahilan kung kaya sa malaking bahagi ay makikitang Tagalog-Roxas at Tagalog-OrMdo lamang ang pinaghahambing, lalo na sa mga talaan ng salita. Samakatuwid, hindi saklaw ng pag-aaral na ito na ihayag ang distribusyon ng lahat ng iba't ibang termino sa mga bayan at lungsod sa OrMdo. Ang mga susunod na mapa ay biswal na representasyon ng distribusyon ng mga katumbas ng ibinigay na salita. Hindi nasasakop ng mga representasyong ito ang mga katumbas na umiiral sa mga Mangyan dahil hindi Tagalog ang kanilang wika.

Matapos na ihambing ang Tagalog-Roxas sa Tagalog-OrMdo, ang mga salitang natukoy na kaiba ay inihambing sa mga katumbas nito sa mga wikang Hanunuo, Bantoanon, Onhan, Rombloanon, at Aklanon. Ang mga salitang may ka-cognate sa alinman sa limang wika ang batayan ng preliminaryong leksikal na patunay sa kaibahan ng Tagalog-Roxas bilang epekto ng language contact nito sa ibang wika.

Mga salitang nagtatatag ng isogloss sa Roxas

Sa paghahambing ng mga salita sa Roxas at mga natitirang bahagi ng OrMdo, lumabas na 124 o 25.5 bahagdan ng 485 salita sa wordlist ang non-cognates sa Roxas. Ang mga pares tulad ng [ʔɪbɔn] – [pɪs'pɪs] 'ibon', [pɪs'ɲɪ] – [ʔɔ'jʌhɔn] 'pisngi', [tʌkɔt] – [hʌd'lɔk] 'takot', [ɡɪt'nʌʔ] – [tɔ'ɲʌʔ] 'gitna', at [pʌ'jʌt] – [mʌ'nɪwʌŋ] 'payat' ay mga halimbawa na makikita sa Talahanayan 1. Kasama sa tala ang mga salitang bagama't may higit sa isang katumbas sa OrMdo ay malayo pa rin sa katumbas sa Roxas.

Talahanayan 1. Mga salitang natatangi sa Roxas

Salita	OrMdo	Roxas
ahas	[ʔʌhʌs]	[sʌ'wʌ]
akyat	[ʔʌkʲʌt]	[sʌkʌʔ]
alam	[ʔʌ'ʌm]	[ʔɔs'jʌn]
amoy	[ʔʌ'mɔy]	[hɔ'gɔm]
antok	[ʔʌn'tɔk]	[ɡɪnʌ'dɔjɔɡ]
apoy	[ʔʌ'pɔj]	[kʌ'ʌjɔ]
baga (<i>ember</i>)	[bʌɡʌ]	[kʌ'ʌjɔ]
balahibo	[bʌʌ'hɪbɔ]	[bɔl'bɔl]
balat (<i>skin</i>)	[bʌ'ʌt]	[pʌnɪt]
balbas	[bʌʌ'bʌs], [bʌ'ʔʌŋ]	[bɔ'ɲɔt]
balikat	[bʌ'ʌkʌt]	[ʔʌ'bʌɡʌ]
bayag	[bʌ'jʌɡ]	[ʌʌsɔɡ]
bibig	[br'bɪɡ], [bɔ'ɲʌŋʌʔ]	[bʌʔbʌʔ]
bigay	[bɪ'ɡʌj]	[tʌ'ʔɔ]
bili	[br'ʌ]	[bʌ'kʌʌ]
bores	[bɔsɔs], [tɪmɪɡ]	[ʌʌmɔɡ]
bukas (<i>tomorrow</i>)	[bʌkʌs]	[ʔɪ'nʌɡʌ]
bundok	[bɔn'dɔk]	[bɔkɪd]
buto (<i>bone</i>)	[bɔ'tɔ], [bɔt'ʔɔ]	[bɔ'sɔl]
buto (<i>seed</i>)	[bɔ'tɔ], [bɔt'ʔɔ]	[bɔ'sɔl]
daga	[dʌ'ɡʌʔ]	[ʔʌm'bɔʔ]
daliri sa paa	[dʌ'lɪrɪ sʌ pʌ'ʔʌ]	[tɔd'lɔʔ sʌ 'sɪkɪ]
daliri	[dʌ'lɪrɪʔ], [ɡʌʌ'mʌj], [ɡʌ'ʌmɔt]	[tɔd'lɔʔ]
damo	[dʌ'mɔ]	[hr'ʌmɔn]
dating (<i>arrive</i>)	[dʌ'tɪŋ]	[ʔʌbɔt]

Salita	OrMdo	Roxas
dibdib	[dɪb'dɪb]	[dɔg'hʌn]
dikdik	[bʌ'jɔ], [pɔk'pɔk]	[pɔ'lɔɔg]
dito	['dɪtɔ], ['dɪnɛ]	[ʔɔd'jʌ]
diyan	['dɪjʌn]	[ʔɔd'jʌn]
doon	[dɔ'ʔɔn]	[ʔɔd'tɔ]
dura	[dɔ'rʌʔ]	[pɪ'lʌʔ]
gamot	[gʌ'mɔt]	[bɔ'lɔŋ]
gawa	[gʌ'wʌʔ]	['ʔɔbrʌ]
gising	[gɪ'sɪŋ]	[bɔg'tʌw]
gitna	[gɪt'nʌʔ]	[tɔ'ŋʌʔ]
halaman	[hʌ'lʌmʌn]	[tʌ'nɔm]
halik	[hʌ'lɪk]	['hʌdɔʔ]
hampas	['pʌlɔʔ], [gʌ'rotɪ], [hʌm'pʌs]	[bʌ'l'bʌl]
hanap	['hʌnʌp]	['ʔɔsɔj]
hati	['hʌtɪʔ]	[tɔ'ŋʌʔ]
hawak	['hʌwʌk], ['tʌŋʌn]	['kʌpɔt]
hihip	['ʔɪhɪp], ['hɪhɪp]	['hɔjɔp]
hukay (<i>dig</i>)	['hɔkʌj]	[kɔt'kɔt]
hukay (<i>hole</i>)	['bɔtʌs], ['hɔkʌj]	['bɔhɔʔ]
huli (<i>last</i>)	[hɔ'lɪ]	[ʔɔ'rɪhɪ]
ibon	['ʔɪbɔn]	[pɪs'pɪs]
ilan (<i>how many</i>)	[ʔɪ'lʌn]	[pɪ'lʌ]
ilan (<i>some</i>)	[ʔɪ'lʌn]	[pɪ'lʌ]
ilog	['ʔɪlɔg]	[sɔ'bʌʔ]
isang daan (<i>one hundred</i>)	[ʔɪ'sʌŋ dʌ'ʔʌn]	[ʔɪ'sʌŋ gʌ'tɔs]
iyang	[ʔʌ'jʌn]	['rʌn]
iyon	[ʔʌ'jɔn]	[tɔ'ʔɔ]
kailan	[kʌʔɪ'lʌn]	[sʌn'ʔɔ]
kaliwa	[kʌlɪ'wʌʔ]	[wʌ'lʌ]
kaluluwa	['kʌlɔlɔwʌ]	[kʌ'lʌg]
kanan	['kʌnʌn]	[tɔ'ʔɔ]
kapatid	[kʌpʌ'tɪd]	[mʌŋ'hɔd]
karne	[lʌ'mʌn]	[ʔɔ'nɔd]
kasinungalingan	[kʌsɪnɔŋʌ'lɪŋʌn], [kʌjʌ'bʌŋʌn]	[bɔtɪ'gɔn]
katawan (<i>body</i>)	[kʌtʌ'wʌn], [kʌtʌw'ʔʌn]	['lʌwʌs]

Salita	OrMdo	Roxas
katawan (<i>trunk</i>)	[ˈponɔʔ], [kʌtʌˈwʌn]	[ˈlʌwʌs]
katulong	[kʌˈtʊlɔŋ]	[kʌˈbʊlɔŋ]
kaunti	[kʌʔɔnˈtɾʔ], [ˈkɔntrʔ]	[ˈʔisɔt]
labas (<i>go out</i>)	[lʌˈbʌs]	[gɔˈwʌʔ]
labi (<i>lip</i>)	[ˈlʌbrʔ], [ˈɲɔsɔʔ]	[ˈbʌʔbʌʔ]
lagay (<i>put</i>)	[lʌˈgʌj]	[bʊˈtʌŋ]
lagi	[mʌˈlɪmɪt], [mʌdʌˈlʌs], [pʌˈlʌgrʔ]	[pɪrˈmi]
lahat	[lʌˈhʌt]	[tʌˈnʌn]
lakad	[ˈlʌkʌd]	[ˈpʌnʌw]
laro	[lʌˈrɔʔ]	[hʌmˈpʌŋ]
lunok	[lʊˈnɔk], [lɔnˈʔɔk]	[tʊˈlɔn]
mabagal	[mʌˈbʌgʌl], [mʌˈkɔpʌd]	[mʌˈhɪnʌj]
mabango	[mʌbʌˈŋɔ]	[mʌhʊˈmɔt]
mabuti	[mʌˈbʊtɪ], [mʌˈʔʌjɔs]	[ˈmʌjʌd]
madumi	[mʌdʊˈmɪ], [mʌrɔˈmɪ], [mʌˈrʊsɪŋ]	[bɔrɪˈŋɔn]
magaan	[mʌgʌˈʔʌn]	[ʔɔˈgʌn]
maganda	[mʌgʌnˈdʌ]	[mʌˈsʌdjʌʔ]
magaspang	[mʌgʌsˈpʌŋ], [mʌsʌpˈnɔt]	[mʌˈgʌrʌs]
magkano, gaano	[mʌgˈkʌnɔ], [gʌˈʔʌnɔ]	[pɪˈlʌ]
mahal (<i>love</i>)	[mʌˈhʌl], [ˈʔɪbɪg]	[pʌlʌŋˈgʌʔ]
mahina	[mʌˈhɪnʌʔ]	[ˈlɔjʔʌ]
maikli	[mʌʔɪgˈsɪʔ], [mʌʔɪkˈlɪʔ], [mʌʔɔtˈdɔʔ]	[mʌtʌgˈʔɔd]
makapal	[mʌkʌˈpʌl]	[mʌdʌˈmɔl]
malakas	[mʌlʌˈkʌs]	[bʌsˈkɔg]
malambot	[mʌlʌmˈbɔt]	[ˈhʊmɔk]
maliit	[mʌlɪˈʔɪt]	[mʌˈʔɪsɔt]
maliwanag	[mʌlɪˈwʌnʌg]	[mʌˈhʌjʌg]
mapurol	[mʌpʊˈrɔl], [ˈpʌŋʌl]	[dɔmˈpɔl]
marami	[mʌˈrʌmɪ]	[ʔʌˈbɔʔ]
masama	[mʌsʌˈmʌʔ], [mʌʔɪˈbʌ]	[mʌˈlʌʔɪn]
masikip	[mʌsɪˈkɪp]	[gʊˈtɔk]
mataba	[mʌtʌˈbʌʔ]	[mʌtʌmˈbɔk]
mukha	[mɔkˈhʌʔ]	[ʔɔˈjʌhɔn]
ngayon	[ŋʌˈjɔn], [ŋʌjˈʔɔn]	[kʌdˈjʌ]
paano	[pʌˈʔʌnɔ]	[pʌʔɪˈwʌn]

Salita	OrMdo	Roxas
pamangkin	[pʌmʌŋ'kɪn]	[kʊmʌŋ'kɔn]
panaginip	[pʌnʌ'gɪnɪp], [pʌ'ŋʌrʌp]	[pʌrʌ'nʌmɡɔ]
pataas	[pʌtʌ'ʔʌs], [pʌ'ʔʌkʲʌt]	[pʌ'sʌkʌʔ]
pawis	[pʌwɪs]	['hʊlʌs]
payat	[pʌ'jʌt]	[mʌ'nɪwʌŋ]
pinto	[pɪn'tɔʔ]	['gʌwʌŋ]
pisngi	[pɪs'ŋɪ]	[ʔɔ'jʌhɔn]
puke	['pʊkɪ], ['pɛpɛʔ]	[br'ʌt]
punta	[pʊn'tʌ]	['ʔʌjʌn]
putik	['pʊtɪk]	['ʌpɔk]
puwit	[pʊ'wɪt], [pʊwɪ'tʌn]	[bʊlɪ'ʔʌn]
puyo	[pʊ'yɔ]	[ʔʌlɪ'pɔrɔs]
rinig	[rɪ'nɪɡ]	[pʌ'mʌtɪʔ]
saan	[sʌ'ʔʌn]	[dɪ'ʔɪn]
sabi	['sʌbɪ], [sʌlɪ'tʌʔ]	[hʌm'bʌl]
saksak	[sʌk'sʌk]	[bʊ'nɔʔ]
sayaw	[sʌ'jʌw]	['sʌʔɔt]
sigaw	[sɪ'gʌw], [hɪ'jʌw]	[sɪŋ'ɡɪt]
silá	[sɪ'lʌ]	[sʌn'dʌ]
tae	['tʌʔɛ], [dʊ'mɪ]	[hɪɡ'kɔʔ]
takbo	[tʌk'bɔ]	[dʌ'lʌɡʌn]
takot (<i>fear</i>)	['tʌkɔt]	[hʌd'lɔk]
tali	['tʌlɪʔ]	['hɪɡɔt]
talik	['tʌlɪk], [nɪ'ʔɪɡ], ['sɪpɪŋ]	['kʌwɪŋ]
tanong	[tʌ'nɔŋ]	[pʌmʌŋ'kɔt]
tawa	['tʌwʌ]	[kʌd'lʌw]
ulila	[ʔʊ'lɪʌʔ]	['ʔɪlɔj]
upo (<i>sit</i>)	[ʔʊ'pɔʔ]	[pʊŋ'kɔʔ]
wala	[wʌ'lʌʔ]	[ʔʊ'wʌʔ]

Kung ilalapat sa mapa ang mga salitang ito, makalilikha ito ng mga isogloss. Sa dialect map, ang isogloss ay linyang naghihiwalay o nagbubukod sa mga lugar na may naiibang katangian ng dayalekto (Chambers at Trudgill 2004). Ang bawat isang kakaibang katangian sa isang lugar ay nagreresulta sa isang isogloss na nagbubukod dito mula sa iba pang panig, at sa pagdami ay bumubuo ng bundle o grupo (Chambers at Trudgill 2004). Ang bawat isa sa 124 na salita sa itaas ay may

katumbas na isang isogloss na nagbubukod sa Roxas, kung kaya isang malaking bundle ng mga isogloss ang nagpapakita ng matingkad na pagkakaiba ng dayalekto rito.

Bilang halimbawa, ang [dib'dɪb] sa OrMdo at [dɔg'hʌn] sa Roxas ay makabubuo ng sumusunod na dialect map:

Larawan 3. Dialect map para sa mga anyong katumbas ng 'dibdib'.

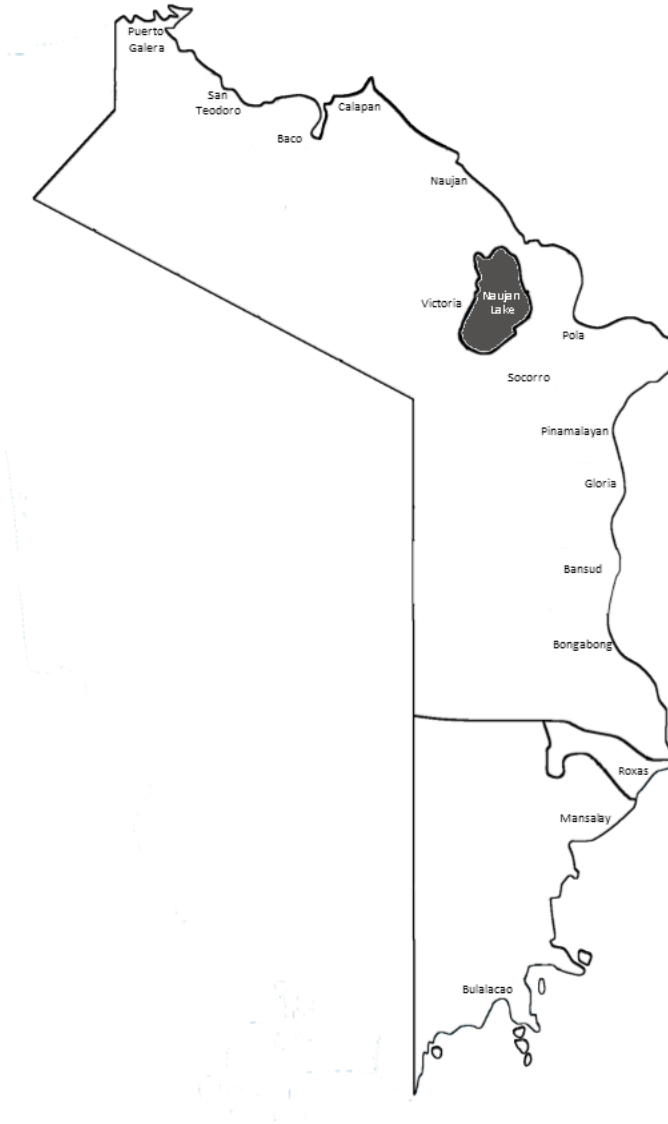
Samantala, may kaibahan naman ang mabubuon dialect map mula sa mga salitang may higit sa isang katumbas sa OrMdo dahil kailangan ding maipakita sa mapa ang distribusyon ng magkakaibang mga katumbas nito. Ibig sabihin, kasabay ng pagkakaroon ng isogloss na naghihiwalay sa iba't ibang panig ng OrMdo ay nananatili at lalong napatitingkad ang isogloss na nagbubukod sa Roxas. Ang Larawan 4 ay ang dialect map para sa mga katumbas ng 'madumi'

mula sa Talahanayan 1. Ibinubukod ng isogloss ang bayan ng Pola dahil natatangi rito ang [mʌ'ɾʊsɪŋ], habang nakabukod pa rin ang Roxas dahil natatangi rito ang [bɔr'ɲɔŋ]. Sa mga natitirang bahagi ng OrMdo, ang cognates na [mʌdʊ'mɪ] at [mʌɾʊ'mɪ] ang katumbas nito.

Larawan 4. Dialect map para sa mga anyong katumbas ng 'madumi'.

Ang Larawan 5 naman ay para sa mga katumbas ng 'hawak' mula rin sa Talahanayan 1. Ibinubukod ng isogloss ang magkatabing bayan ng Mansalay at Bulalacao dahil natatangi rito ang [tʌŋʌŋ], habang nananatili ang isogloss sa Roxas dahil sa naiibang katumbas nito na [kʌɾɔt]. Sa mga natitirang bahagi ng OrMdo ay [hʌwʌk] ang nakuhang katumbas nito.

Larawan 5. Dialect map para sa mga anyong katumbas ng 'hawak'.

Kung imamapa ang lahat ng mga salita sa Talahanayan 1 na may higit sa isang katumbas sa OrMdo, magkakaiba-iba ang mga lugar sa OrMdo na maibubukod ng mga isogloss dahil sa kalat na distribusyon ng mga salita. Gayunpaman, mananatiling may isogloss na magbubukod sa Roxas. Sa kabuuan, tulad ng bilang ng mga salita sa Talahanayan 1, mabubuo ang bundle ng 124 na isogloss na nagmamarka ng kaibahan ng mga salita sa Roxas, pare-pareho man o iba-iba ang mga salita sa paligid nito.

Mga salitang nagtatatag ng isogloss sa ilang mga bayan

Mula sa 485 salita sa wordlist, natukoy rin ang ilang mga salita na natatangi sa ilang grupo ng mga bayan. Ang mga salitang ito ay nasa Talahanayan 2. Mapapansin na madalas ay may naiibang katumbas ang mga salitang ito sa mga bayan sa Gitnang OrMdo, partikular na sa Pinamalayan, Gloria, at Bansud, kumpara sa mga natitirang lugar. Nakakasama naman ng mga ito sa grupo ang mga katabing Socorro at Bongabong para sa ilan pang mga salita.

Talahanayan 2. Mga salitang natatangi sa ilang mga bayan

Salita	Katumbas	Mga Bayan
balbas	[bɔ'ŋɔt]	Roxas
	[bʌ'ʔʌŋ]	Gloria, Bansud
	[bʌl'bʌs]	Puerto Galera, San Teodoro, Baco, Calapan, Naujan, Victoria, Socorro, Pola, Pinamalayan, Bongabong, Mansalay, Bulalacao
bingi	[bɔ'ŋɔ]	Bongabong, Roxas, Mansalay
	[bɔ'ŋɔj]	Socorro, Pinamalayan, Gloria, Bansud, Bongabong
	[bɪ'ŋɪ]	Puerto Galera, San Teodoro, Baco, Calapan, Naujan, Victoria, Pola, Mansalay, Bulalacao
hikab	[hʌkʌj]	Pola, Pinamalayan, Gloria, Bansud
	[hʌkʌb]	Puerto Galera, San Teodoro, Baco, Calapan, Naujan, Victoria, Socorro, Bongabong, Roxas, Mansalay, Bulalacao
pangit	[mʌ'ʔɪ'bʌ]	Socorro, Pinamalayan, Gloria
	[pʌŋɪt]	Puerto Galera, San Teodoro, Baco, Calapan, Naujan, Victoria, Pola, Bansud, Bongabong, Roxas, Mansalay, Bulalacao
paru-paro	[bɪlʌbɪ'lʌ]	Pinamalayan, Gloria, Bansud
	[pʌrɔpʌ'rɔ]	Puerto Galera, San Teodoro, Baco, Calapan, Naujan, Victoria, Socorro, Pola, Bongabong, Roxas, Mansalay, Bulalacao

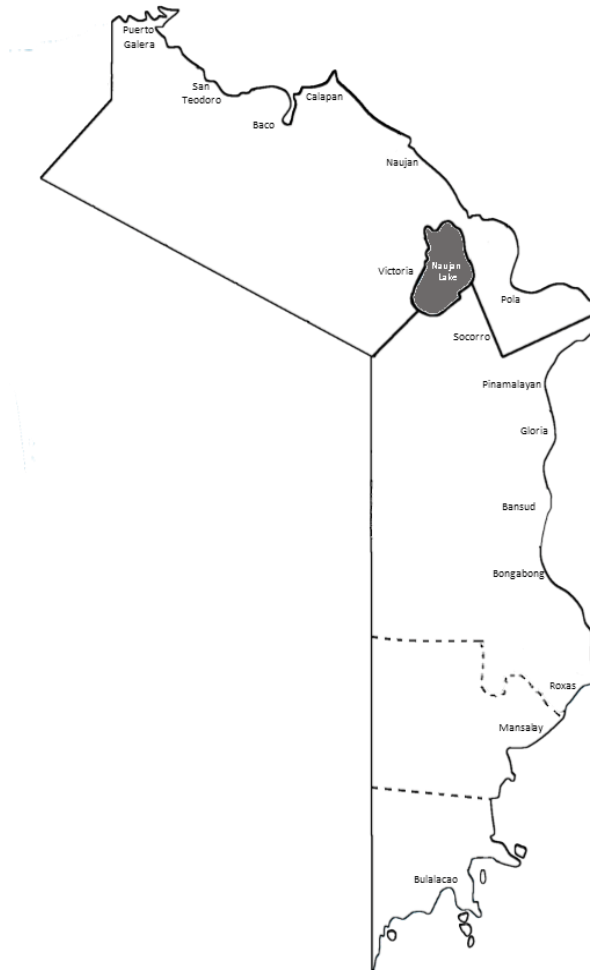
Kung ilalapat sa mapa ang mga salitang ito, makalilikha rin ito ng mga isogloss na magbubuklod sa mga lugar na may pare-parehong katumbas para sa mga ito. Bilang halimbawa, ang dialect map sa Larawan 6 para sa mga katumbas ng 'balbas' ay mayroong isogloss na nagbubukod sa Roxas dahil sa naiibang terminong [bɔ'ŋɔt], at isogloss na nagbubuklod sa magkasamang Gloria at Bansud dahil naman sa naiibang terminong [bʌ'ʔʌŋ]. Ang mga natitirang lugar naman sa lalawigan na gumagamit ng terminong [bʌl'bʌs] ay maituturing din na isang malaking grupo na binubuklod ng isogloss.

Larawan 6. Dialect map para sa mga anyong katumbas ng 'balbas'.

Sa Larawan 6, ang linya sa pagitan ng Pinamalayan at Gloria ay nangangahulugang hanggang sa Pinamalayan lamang ginagamit ang terminong [bʌl'ʌs]. Mayroon ding linya sa mga hangganan ng pinagsamang Gloria at Bansud dahil doon lamang nakalap ang terminong [bʌ'ʌŋ]. Ang linya naman sa pagitan ng Bansud at Bongabong ay nangangahulugang mula Bongabong hanggang sa dulo sa timog ay [bʌl'ʌs] na rin ang ginagamit na termino, maliban na lamang sa Roxas na napalilibutan ng sarili nitong linya sa mga hangganan dahil sa natatanging terminong [bʊ'ŋɔt].

Samantala, sa Larawan 7 naman ay makikita ang distribusyon ng mga katumbas ng 'bingi' sa iba't ibang lugar sa OrMdo. Ang makapal na buong linyang naghihiwalay sa Socorro hanggang Roxas mula sa mga bayan sa hilaga ay nangangahulugan ng pagkakabukod nito dahil sa terminong [bɪ'ŋɪ] na sinasalita mula sa Puerto Galera hanggang sa Victoria at Pola. Mapapansin naman sa mga bayan sa timog ang transisyon ng mga termino mula sa isang bayan patungo sa isa pa dahil sa paggamit ng dalawang termino para sa iisang kahulugan. Isa o pareho sa cognates na [bʊ'ŋɔj] at [bʊ'ŋɔl] ay ginagamit sa grupo ng mga bayan ng Socorro, Pinamalayan, Gloria, Bansud, Bongabong, Roxas, at Mansalay. Ang putul-putul na linya na naghihiwalay sa Mansalay mula sa Roxas hanggang Socorro sa hilaga ay sumisimbolo sa “transisyon” ng termino dahil bukod sa [bʊ'ŋɔl], ginagamit din dito ang [bɪ'ŋɪ]. Putul-putul na linya rin ang naghihiwalay sa Mansalay at Bulalacao dahil sa transisyon dito patungong [bɪ'ŋɪ] na siyang tanging anyong ginagamit sa Bulalacao.

Larawan 7. Dialect map para sa mga anyong katumbas ng 'bingi'.

Para sa mga natitirang salitang katumbas ng ‘hikab’, ‘pangit’, at ‘paru-paro’, kasama ang dalawang nauna, nag-iiba-iba ang mga bayan o lungsod na pare-pareho ng katumbas at naibubukod ng isogloss. Dahil sa kawalan ng pattern, kung ilalapat ang datos sa mapa ay hindi ito makalilikha ng bundle ng isogloss. Masasabi lamang na ang mga isogloss ay madalas dumaraan sa mga bayan ng Pinamalayan, Gloria, at Bansud, ngunit hindi sapat upang magtatatag ng kaibahan ng dayalekto nito. Mula rin sa mga salitang ito, ang [bʊˈŋɔt] ‘balbas’ lamang ang masasabing nagbubukod sa Roxas, kasama ang mga salita sa Talahanayan 1.

Paghahambing ng Tagalog-Roxas at Tagalog-OrMdo

Mula sa kabuuang bilang ng mga salita sa 485-wordlist, lumalabas din na 361 ang may parehong katumbas sa Roxas at sa iba pang mga bayan. Mataas itong maituturing at nangangahulugang mas marami pa rin ang mga karaniwang salita sa Roxas at sa kabuuan ng OrMdo. Isa sa mga dahilan nito ay ang Tagalog na pangunahing wikang sinasalita sa buong lalawigan. Inaasahan din na ang magkakaibang dayalekto ng iisang wika ay sadyang maraming parehong katangian, dahilan kung kaya mutually intelligible ang mga ito. Maaaring nakapag-ambag din sa pagkakapare-pareho ng maraming termino ang heograpikal na katangian ng OrMdo. Sa pagkakahati-hati nito sa mga bayan at lungsod, mapapansing halos magkakatabi o magkakarugtong lamang ang mga ito. Dahil dito, madali ang pagbiyahe mula sa isang bayan patungo sa iba, lalo pa at bumabagtas lamang ang mga pampublikong sasakyan sa iisang ruta, partikular na kung mula sa Lungsod ng Calapan patungong timog hanggang Roxas. Nangangahulugan ito na hindi nahahadlangan ang interaksyon ng mga taga-OrMdo sa isa’t isa kahit pa nagmumula sa iba’t ibang bayan at lungsod.

Gayunman, mahalaga ang 124 o 25.5 bahagdan na salitang Tagalog-Roxas na naiiba sa mga katumbas nito sa kabuuan ng lalawigan dahil itinatatag nito ang kaibahan ng Tagalog-Roxas bilang isang hiwalay na dayalekto. Sang-ayon dito ang pananaw ng mga nakapanayam na taal na tagapagsalita ng Tagalog-Roxas. Para sa kanila, Tagalog ang kanilang wika ngunit nalalaman nila na marami silang salitang hindi alam ng mga taga-ibang lugar sa OrMdo. Bukod dito, nalalaman din nila na ang kanilang mga salita ay may pagkakatulad naman sa ilang mga wikang maituturing na may interaksyon sa kanilang dayalekto.

Language contact sa pagitan ng Tagalog-Roxas at ibang mga wika

Maipapaliwanag ang kaibahan ng Tagalog-Roxas na nagtala ng 124 o 25.5 bahagdan na salita dahil sa language contact nito sa ibang mga wika. Isa ang Hanunuo sa mga maituturing na may language contact sa Tagalog-Roxas. Ayon sa *Ethnologue* (Eberhard, Simons, at Fennig 2020), ang Hanunuo ay inuuri bilang wikang South Mangyan, sa ilalim ng pangkat ng mga wikang Greater Central Philippine. Sa datos ng National Statistics Office (2013), mayroon itong mahigit 25,000 tagapagsalita sa buong OrMdo, at kung titingnan ang distribusyon ng mga

Hanunuo Mangyan, karamihan sa kanila ay naninirahan sa mga kabundukan ng timog OrMdo, kung saan naroroon ang Roxas (Mangyan Mission 2008). Pagtatanim ang kanilang ikinabubuhay at upang kumita ay ipinagbibili nila ang mga produkto at nagtatrabaho rin sila para sa mga Tagalog sa kapatagan. Sang-ayon ito sa kasaysayan na noon pa man ay may ugnayan na ang mga Tagalog at Mangyan. Ayon kay Antoon Postma (2010), bago namalagi sa mga kabundukan ng Mindoro ang mga Mangyan, sila ang mga orihinal na naninirahan sa kapatagan at baybayin at nakikipagkalakalan sa mga Tsino, hanggang noong magsimula ang pananakop ng mga Español. Nangangahulugan ito na sa kasaysayan at hanggang sa kasalukuyan ay may interaksyon ang mga Hanunuo Mangyan at mga Tagalog sa Roxas—bagay na nagtulak upang maging interes din ng pag-aaral na ito na tingnan ang epekto nito sa dayalekto ng Tagalog sa Roxas. Bagama't may maliit na bahagi ng Roxas na pinaninirahan ng mga Buhid (Mangyan Mission 2008), nilimitahan sa Hanunuo ang wikang ihahambing sa Tagalog-Roxas dahil ang pamayanang nagsasalita nito ang may mas malaking populasyon sa Roxas at ipinapalagay na may mas aktibong interaksyon sa mga Tagalog doon.

Itinuturing din na salik sa pagkakaroon ng mataas na antas ng kaibahan ang mga gawaing pangkalakalan, transportasyon, at migrasyon sa pagitan ng Roxas at mga katabing isla, partikular na ang Romblon at Panay. Ayon kay Volker Schult (1991), panahon ng mga Amerikano, partikular noong mga dekada ng 1920 at 1930, nang maraming mga dayo mula sa mga islang ito ang naglakbay at nanirahan na sa Mindoro dahil malaki ang pangangailangan noon para sa mga manggagawa sa sakahan. Partikular silang nanirahan sa silangang baybayin ng isla ng Mindoro (Schult 1991), samakatuwid ay OrMdo, kasama ang ngayon ay Bayan ng Roxas. Lalong lumakas ang mga ugnayang ito sa pag-unlad ng sistema ng transportasyon dahil sa Pantalan ng Roxas sa Barangay Dangay. Bagama't noong 2003 lamang naitala ang pinakamatinding pagsigla ng transportasyon dito ayon sa ulat ni Enrico L. Basilio (2008), sang-ayon din naman ang naunang datos sa ugnayang nabuo na noon pa man sa pagitan ng Bayan ng Roxas at mga katabing isla.

Isa sa mga biyahe sa Pantalan ng Roxas ay patungo sa Tablas, ang pinakamalaking isla ng Romblon. Ang Bayan ng Odiongan ang nagsisilbing daanan papasok ng isla kung mula sa panig ng Mindoro. Ayon kay Jason William Lobel (2002), ang wika sa bayang ito ay Bantoanon o tinatawag ding Asi. Sinasalita rin ito sa Calatrava, ang bayan sa dulong hilaga ng Tablas, gayundin sa ilang mas maliit na isla ng lalawigan. Isa itong wikang Bisayan na hindi nabibilang sa anumang subgroup, bagkus isa itong hiwalay na sanga. Sa kabila nito, ayon sa *Ethnologue* (Eberhard, Simons, at Fennig 2020), malaki ang pagkakatulad ng mga salita rito, maging sa Onhan at Romblomanon, ang dalawa pang wikang sinasalita sa lalawigan na nabibilang sa iba pang mga subgroup. Sang-ayon sa ipinapalagay na ugnayan ng Odiongan at Roxas, lumabas sa sarbey nina Ruth Gordon at Heather Kilgour (1986) na may tatlong bahagdan ng populasyon sa Roxas ang nagsasalita ng Bantoanon, habang bahagyang mas mababa naman sa iba pang mga bayan sa OrMdo.

Isa pang wikang sinasalita sa Romblon, partikular sa Tablas, ang Onhan o Inonhan. Sa katunayan, ito ang wika sa kalakhang bahagi ng isla, kabilang ang mga bayang nakapalibot sa Odiongan (Lobel 2002), at may mga tagapagsalita rin sa ilang bahagi ng OrMdo (Eberhard, Simons, at Fennig 2020). Isa rin itong wikang Bisayan tulad ng Bantoanon, ngunit partikular itong nabibilang sa West subgroup. Ayon pa sa *Ethnologue* (Eberhard, Simons, at Fennig 2020), mataas ang antas ng pagkakatapat ng mga salita rito at sa wikang Bantoanon, lalo na sa barayti sa Odiongan, kung kaya maraming tagapagsalita ng Bantoanon ang nagsasalita rin ng Onhan. Dahil sa mga ito, bagama't ang Roxas at Odiongan ang partikular na pinag-uugnay ng mga daungan ay masasabi pa ring hindi nalilimitahan ang language contact sa pagitan lamang ng Tagalog-Roxas at Bantoanon, ngunit pati na rin sa Onhan.

Ikatlong wika sa Romblon ang Romblomanon. Tulad ng Bantoanon at Onhan, sinasalita ito sa Tablas, partikular sa Bayan ng San Agustin (Lobel 2002). Gayunman, karamihan ng mga tagapagsalita nito ay nasa mga isla ng Romblon at Sibuyan. Mayroon ding maliit na bahagi ng populasyon sa ilang bayan sa OrMdo na nagsasalita nito; kabilang ang Bongabong, Roxas, Mansalay, at Bulalacao (NSO 2013). Ang wikang ito ay nabibilang sa Central subgroup ng mga wikang Bisayan, kung saan kabilang din ang Capiznon, Hiligaynon, Masbatenyo, Porohanon, at Waray. Ayon kay Lobel (2002), may malaking pagkakatulad ang mga salita nito sa Bantoanon at Onhan, sang-ayon sa sinasabi ng *Ethnologue* (Eberhard, Simons, at Fennig 2020). Mula rito ay kinikilala ang language contact sa pagitan ng Tagalog-Roxas at Romblomanon, lalo pa at partikular na binanggit ni Schult (1991) na nadala rin ito ng mga dayo mula Romblon patungong OrMdo. Samakatuwid, dahil sa leksikal at heograpikal na lapit ng mga wikang Bantoanon, Onhan, at Romblomanon, pawang inihambing ang mga ito sa Tagalog-Roxas, bagama't karagdagang tala na ang Bantoanon ang siyang wikang sinasalita sa Odiongan kung saan dumidiretso ang mga biyaheng mula Roxas.

Ang higit na aktibong biyahe mula sa Pantalan ng Roxas ay patungong Malay, Aklan na nasa malaking Isla ng Panay. Ito ay nasa timog-silangan ng Roxas at nasa timog naman ng Romblon. Regular at mas marami ang mga biyahe sa rutang ito dahil hindi lamang mga lokal kundi pati mga turista ang dumaraan dito bilang alternatibong ruta para sa mga nagnanais makarating sa sikat na Isla ng Boracay kung manggagaling sa Luzon. Aklanon ang sinasalita sa Aklan. Tulad ng Bantoanon at Romblomanon, kabilang din ang Aklanon sa mga wikang Bisayan, at partikular na nabibilang sa West subgroup kasama ang mga wikang Onhan, Ratagnon, Kinaray-a, at iba pa (Eberhard, Simons, at Fennig 2020). Bukod sa Aklan, sinasalita rin ang wikang ito sa hilagang bahagi ng Antique, gayundin sa bahagi ng Capiz, na pawang bahagi ng Isla ng Panay. Bagama't walang datos ukol sa bilang ng tagapagsalita ng Aklanon sa Roxas, pangunahing batayan sa pagkilala sa interaksyon ng Roxas at Aklan ang aktibong biyahe rito at ang kasaysayan ng pagdayo sa Mindoro ng mga mula sa Panay noong mga dekada ng 1920 at

1930 na nangangailangan ng maraming manggagawa sa sakahan. Maaring nadala rin ng mga dayo ang wikang Aklanon. Gayundin, bagama't wala pa ang mga modernong pasilidad ng mga pantalan noong nangyari ang pagdayo mula sa Panay, iminumungkahi naman ng heograpikal na katangian ng Malay, Aklan na ito ang posibleng dinaanan ng migrasyon mula Panay patungong OrMdo dahil sa lokasyon nito sa dulong hilaga ng isla.

Paghahambing ng Tagalog-Roxas sa limang wikang may contact dito

Ang mga relasyong heograpikal at gawaing pangkalakalan, transportasyon, at migrasyon ay nagbibigay-daan sa interaksyon sa pagitan ng mga tagapagsalita ng Tagalog-Roxas at mga tagapagsalita ng Hanunuo, Bantoanon, Onhan, Rombloanon, at Aklanon. Ang mga nabanggit na interaksyon ay kinikilala bilang salik sa pagkakaroon ng naiibang dayalekto sa Roxas sa leksikal na antas. Dahil dito, ang mga natukoy na naiibang salita mula sa Roxas ay inihambing sa mga katumbas nito sa limang wikang nababanggit gamit ang mga sekundaryang datos. Partikular na tinukoy kung aling mga salitang Tagalog-Roxas ang cognates sa alinman sa limang wika. Ang mga salita para sa Hanunuo ay mula sa datos nina Simon J. Greenhill, Robert Blust, at Russell D. Gray (2008) at sa pag-aaral ni Fe A. Yap (2007). Samantala, ang mga salita para sa Bantoanon ay mula sa datos nina David Zorc (1968), Gordon at Kilgour (1986), at Heather Crossley (2015). Ang mga salita para sa Onhan ay mula rin kay Zorc (2018). Ang mga salita naman para sa Rombloanon ay mula rin sa pag-aaral ni Yap (2007) at sa datos ni Leonard E. Newell (2018). Panghuli, ang mga salita para sa Aklanon ay mula sa pag-aaral nina Vicente S. Reyes (1969), Rentillo (2018), at sa datos ng The Rosetta Project (2010). Ang paghahambing ay nakalatag sa Talahanayan 3.

Talahanayan 3. Paghahambing ng mga natatanging salita sa Roxas at sa mga wikang may contact dito

Salita	Roxas	Mga Wikang may Contact sa Roxas				
		Hanunuo	Bantoanon	Onhan	Rombloanon	Aklanon
ahas	[sA'wA]		✓	✓	✓	✓
akyat	[sAkAʔ]		✓	✓		✓
alam	[ʔos'jʌn]			✓		✓
amoy	[ho'gəɔm]		✓	✓		✓
antok	[gmʌ'doʝəg]			✓		✓
apoy	[kʌ'lʌjə]		✓	✓	✓	✓
baga (<i>ember</i>)	[kʌ'lʌjə]					
balahibo	[bo'l'bo]	✓		✓	✓	✓
balat (<i>skin</i>)	[pʌnt]		✓	✓	✓	✓
balbas	[bo'ɲot]				✓	✓
balikat	[ʔʌ'bʌgʌ]		✓	✓	✓	✓
bayag	[lʌsəg]		✓		✓	✓

Salita	Roxas	Mga Wikang may Contact sa Roxas				
		Hanunuo	Bantoanon	Onhan	Romblomanon	Aklanon
bibig	[bʌʔbʌʔ]			✓	✓	✓
bigay	[tʌʔo]		✓	✓	✓	✓
bili	[bʌʔkʌl]		✓	✓	✓	✓
bores	[ʔiməŋ]	✓				✓
bukas (<i>tomorrow</i>)	[ʔʌnʌŋʌ]			✓		✓
bundok	[bʊkɪd]		✓	✓	✓	✓
buto (<i>bone</i>)	[bʊʔsɔl]	✓				
buto (<i>seed</i>)	[bʊʔsɔl]		✓	✓	✓	✓
daga	[ʔʌmʔoʔ]	✓	✓	✓	✓	
daliri sa paa	[todʔloʔ sʌ ʔsɪkɪ]		✓	✓	✓	✓
daliri	[todʔloʔ]		✓	✓	✓	✓
damo	[hʌʔlʌmɔn]			✓		✓
dating (<i>arrive</i>)	[ʔʌbɔt]		✓	✓	✓	✓
dibdib	[dɔŋʔhʌn]		✓	✓	✓	✓
dikdik	[pɔʔpɔŋ]				✓	✓
dito	[ʔodʔʌ]					
diyan	[ʔodʔʌn]					
doon	[ʔodʔto]					
dura	[pʌʔlʌʔ]			✓	✓	✓
gamot	[bʊʔlɔŋ]	✓	✓	✓	✓	✓
gawa	[ʔʊbrʌ]				✓	✓
gising	[bɔŋʔtʌw]			✓		✓
gitna	[tʊʔŋʌʔ]				✓	✓
halaman	[tʌʔnɔm]		✓	✓	✓	✓
halik	[ʔhʌdɔʔ]				✓	✓
hampas	[bʌʔʔbʌʔ]		✓			✓
hanap	[ʔosɔŋ]					✓
hati	[tʊʔŋʌʔ]		✓		✓	✓
hawak	[kʌpɔt]			✓	✓	
hihip	[ʔhɔyɔp]		✓	✓	✓	✓
hukay (<i>dig</i>)	[kɔtʔkɔt]	✓	✓		✓	✓
hukay (<i>hole</i>)	[ʔhɔhɔʔ]		✓		✓	
huli (<i>last</i>)	[ʔʊʔrɪhɪ]		✓	✓		
ibon	[pʌʔpʌʔ]		✓	✓	✓	✓
ilan (<i>how many</i>)	[pʌʔʌ]		✓	✓	✓	✓
ilan (<i>some</i>)	[pʌʔʌ]		✓		✓	✓
ilog	[sʊʔbʌʔ]		✓	✓	✓	✓
iyan	[ʔʌn]					
iyon	[tʊʔo]			✓		
isang daan (<i>one hundred</i>)	[ʔʌʔsʌŋ ɡʌʔtɔs]	✓	✓	✓	✓	✓
kailan	[sʌnʔo]		✓	✓	✓	✓
kaliwa	[wʌʔʌ]	✓	✓	✓	✓	✓
kaluluwa	[kʌʔʌŋ]		✓	✓	✓	✓

Salita	Roxas	Mga Wikang may Contact sa Roxas				
		Hanunuo	Bantoanon	Onhan	Romblomanon	Aklanon
kanan	[to'ʔo]		✓	✓	✓	✓
kapatid	[mʌŋ'hod]		✓	✓	✓	✓
karne	[ʔo'nod]			✓	✓	✓
kasinungalingan	[botr'gɔn]			✓		✓
katawan (<i>body</i>)	[lʌwʌs]		✓	✓	✓	✓
katawan (<i>trunk</i>)	[lʌwʌs]		✓	✓	✓	✓
katulong	[kʌ'bɔlɔg]		✓	✓	✓	✓
kaunti	[ʔisot]			✓	✓	
labas (<i>go out</i>)	[go'wʌʔ]				✓	✓
labi (<i>lip</i>)	[bʌʔbʌʔ]					
lagay (<i>put</i>)	[bo'tʌŋ]				✓	✓
lagi	[pir'mi]				✓	
lahat	[tʌ'nʌn]	✓	✓	✓	✓	✓
lakad	[pʌnʌw]		✓	✓	✓	✓
laro	[hʌm'pʌŋ]			✓		✓
lunok	[to'lɔn]		✓	✓	✓	✓
mabagal	[mʌ'hinʌj]		✓		✓	✓
mabango	[mʌho'mot]			✓	✓	✓
mabuti	[mʌjʌd]	✓		✓	✓	✓
madumi	[bori'hɔn]	✓	✓	✓	✓	✓
magaan	[ʔo'gʌn]				✓	✓
maganda	[mʌ'sʌdjʌʔ]					✓
magaspang	[mʌ'gʌrʌs]					✓
magkano	[pr'lʌ]		✓	✓	✓	✓
mahal (<i>love</i>)	[pʌlʌŋ'gʌʔ]		✓		✓	✓
mahina	[lɔj'ʔʌ]			✓	✓	✓
maikli	[mʌtʌg'ʔod]	✓		✓	✓	✓
makapal	[mʌdʌ'mɔl]	✓		✓	✓	✓
malakas	[bʌs'kɔg]			✓	✓	✓
malambot	[hɔmɔk]					✓
maliit	[mʌ'ʔisot]		✓	✓	✓	✓
maliwanag	[mʌ'hʌjʌg]		✓		✓	✓
mapurol	[dom'pɔl]	✓		✓	✓	
marami	[ʔʌ'boʔ]			✓		✓
masama	[mʌ'lʌʔm]		✓	✓	✓	✓
masikip	[gɔ'tɔk]					✓
mataba	[mʌtʌm'bɔk]			✓	✓	✓
mukha	[ʔo'jʌhɔn]	✓		✓	✓	✓
ngayon	[kʌd'jʌ]			✓		✓
paano	[pʌʔi'wʌn]					✓
pamangkin	[komʌŋ'kon]		✓		✓	✓
panaginip	[pʌrʌ'nʌmgo]	✓	✓	✓	✓	✓
pataas	[pʌ'sʌkʌʔ]		✓			✓

Salita	Roxas	Mga Wikang may Contact sa Roxas				
		Hanunuo	Bantoanon	Onhan	Romblomanon	Aklanon
pawis	[ʰolʌs]		✓	✓		✓
payat	[mʌnɪwʌŋ]		✓	✓	✓	✓
pinto	[gʌwʌŋ]					✓
pisngi	[ʔoʔʌhɔn]					✓
puke	[bɪʌt]		✓	✓	✓	✓
punta	[ʔʌjʌn]					
putik	[ʌpɔk]			✓		
puwit	[bolɪʔʌn]			✓	✓	
puyo	[ʔʌɪʔorɔs]					✓
rinig	[pʌmʌtɪʔ]			✓	✓	✓
saan	[dɪʔm]		✓	✓	✓	✓
sabi	[hʌmʔbʌ]			✓	✓	✓
saksak	[boʔnoʔ]	✓	✓	✓	✓	✓
sayaw	[sʌʔɔt]			✓	✓	✓
sigaw	[sɪŋgɪt]			✓	✓	✓
sila	[sʌnʔdʌ]	✓		✓	✓	✓
tae	[hɪgʔkɔʔ]					
takbo	[dʌʌgʌn]		✓	✓	✓	✓
takot (<i>fear</i>)	[hʌdʔɔk]		✓	✓	✓	✓
tali	[hɪgɔt]	✓	✓	✓	✓	✓
talik	[kʌwɪŋ]			✓		✓
tanong	[pʌmʌŋkɔt]					
tawa	[kʌdʔʌw]			✓		
ulila	[ʔɪlɔj]		✓		✓	✓
upo (<i>sit</i>)	[pɔŋkɔʔ]		✓	✓	✓	✓
wala	[ʔoʔwʌʔ]		✓	✓	✓	✓
Kabuuan	124	19	61	83	85	103

Sanggunian: Orihinal na datos ng limang wika nakuha sa: Crossley (2015); Gordon at Kilgour (1986); Greenhill, Blust, at Gray (2008); Newell (2018); Rentillo (2018); Reyes (1969); The Rosetta Project (2010); Yap (2007); at Zorc (1968; 2018)

Bilang panimulang pagsusuri sa interaksyon ng Roxas at ibang mga wika, sekundaryang datos ang inihambing sa mga salitang nakalap sa Roxas. Magkakaibang wordlist at diksiyunaryo ang pinagmulan ng datos sa Hanunuo, Bantoanon, Onhan, Romblomanon, at Aklanon kung kaya may ilang salitang Tagalog-Roxas na hindi pa nahanapan ng katumbas at kaya din naman lumalabas na wala itong ka-cognate sa alinman sa limang wika.

Sa 124 na naitalang naiibang salita sa Roxas, 116 o 93.5 bahagdan ang natagpuang may ka-cognate sa alinman sa mga wikang pinaghambingan. Pinakamababa ang pagkakaroon ng Tagalog-Roxas sa Hanunuo sa 19 na salita lamang. Bagama't inihayag ni Postma (2010) ang pagkakaroon ng interaksyon ng mga Tagalog at Mangyan bago pa man mamalagi sa mga kabundukan ang huli, hindi ito nakita sa mga leksikal na datos na sinuri, partikular sa paghahambing ng Tagalog-Roxas at

Hanunuo. Dahil magkaibang etnolinggwistikong pangkat, maaaring nalilimitahan nito ang ugnayan ng dalawa, lalo pa at magkaiba ang kultura at wika na nagtatakda ng kanilang pagkakakilanlan. Ibig sabihin, ang mga pang-araw-araw na gawain ng dalawang pangkat na ito ay madalas na umiikot lamang sa kanilang sariling komunidad, maliban na lamang para sa mga Hanunuo na minsang bumababa sa bayan upang ipagbili ang kanilang mga ani at magtrabaho. Kaugnay nito, bagama't nasa iisang bayan ang dalawang pangkat ay masasabing malaki rin ang epekto ng kanilang magkahiwalay na lokasyon. Sa buong isla ng Mindoro, ang mga pamayanan ng mga Mangyan ay matatagpuan sa mga kabundukan sa gitna ng isla, habang ang mga Tagalog naman ang nasa baybayin at kapatagan. Sa pagkakahiwalay na ito ay maaaring nalilimitahan ang interaksyon at komunikasyon ng dalawang pangkat. Isa pang kaugnay na dahilan ay ang distribusyon ng mga Mangyan sa iba't ibang bahagi ng OrMdo. Bagama't may pamayanan ng mga Hanunuo sa Roxas, pinakamataas ang bilang ng mga Hanunuo sa Bayan ng Mansalay kung kaya maaaring mas aktibo ang interaksyon at komunikasyon ng mga Hanunuo sa mga Tagalog doon. Panghuli, mapapansin sa Talahanayan 3 na marami sa mga salitang Tagalog-Roxas na may ka-cognate sa Hanunuo ay cognate din ng iba pang wikang pinaghambingan. Ibig sabihin, hindi sapat ang datos upang itatag na ang 19 na salitang ito ay partikular na nagmula sa wikang Hanunuo, ngunit kinikilala pa rin ang posibilidad na ito. Gayunman, iminumungkahi nito na sa lahat ng mga wikang pinaghambingan ay Hanunuo ang may pinakamababang interaksyon at impluwensiya sa Tagalog-Roxas dahil sa mga salik na nabanggit.

Malayo ang agwat ng Bantoanon sa Hanunuo pagdating sa cognates sa Tagalog-Roxas. Nagtala ito ng 61 salita na halos kalahati lamang ng kabuuang bilang ng datos at sa katunayan ay hindi pa rin maituturing na mataas. Bagama't naitatag na ng umiiral na datos na may mga tagapagsalita ng Bantoanon sa Roxas (Gordon at Kilgour 1986; NSO 2013) at direktang nauugnay ng mga pantalan ang Roxas at Odiongan, hindi pa rin ito tahasang naipapakita ng resultang nabuo sa pag-aaral na ito. Dahil 97 bahagdan o halos lahat ng mga tagapagsalita ng Bantoanon sa Romblon ay bihasa ring mag-Tagalog ayon kina Gordon at Kilgour (1986), maaaring ang mga dumayo at nanirahan sa Mindoro upang magtrabaho sa mga sakahan ay mas ginamit na ang Tagalog kaysa Bantoanon sa pagdating nila. Gayundin, maaaring ang mga interaksyon at komunikasyon na nangyayari sa mga pantalan ng Roxas at Odiongan ay ginagamitan na lamang ng Tagalog. Nangangahulugan ito na hindi man mababa ang antas ng interaksyon at komunikasyon ng mga tao, nakapagpababa naman sa language contact ang paggamit nila ng karaniwang wikang Tagalog—bagay na maaaring nakapigil sa pagpasok ng mas maraming mga salitang Bantoanon sa Tagalog-Roxas.

Halos pantay naman ang bilang ng cognates ng Tagalog-Roxas sa Onhan at Romblomanon na nagtala ng 83 at 85 salita, ayon sa pagkakabanggit. Pareho ng sa Bantoanon ang kinikilalang mga salik sa pagkakaroon ng ugnayan ng Tagalog-Roxas, dahil parehong may mga tagapagsalita ng Onhan at Romblomanon sa

Roxas. Pawang sinasalita rin ang tatlong wika sa Tablas (Lobel 2002). Gayunman, kapansin-pansing malaki ang lamang ng mga bilang na ito kaysa Bantoanon. Bukod sa mas bihasang mag-Tagalog ang mga Bantoanon (Gordon at Kilgour 1986), sang-ayon din dito ang datos na higit na marami ang mga tagapagsalita ng Onhan at Romblomanon kaysa Bantoanon sa kabuuan ng Romblon (Lobel 2002; NSO 2013). Kaugnay nito, maaaring mas marami sa mga dayo mula Romblon ang tagapagsalita ng Onhan at Romblomanon kaysa Bantoanon kung kaya mas naging aktibo ang interaksyon nito sa Tagalog-Roxas, bagay na nagdulot ng mas maraming salitang Onhan at Romblomanon na pumasok sa Tagalog-Roxas.

Pinakamarami ang 103 salitang Tagalog-Roxas na ka-cognate ng Aklanon. Sang-ayon ito sa nauna nang nabanggit na mataas na antas ng ugnayan ng Roxas at Aklan dahil sa mga aktibong biyaheng pandagat sa pagitan ng mga ito, at sa migrasyon ng mga orihinal na taga-Panay kasabay ng migrasyon ng mga taga-Romblon. Kumpara sa Romblon, masasabing heograpikal na mas malayo ang Aklan sa Roxas, ngunit Aklanon ang nagtala ng pinakamalaking pagkakapareho sa Tagalog-Roxas. Isang maituturing na dahilan nito ang higit na mababang bilang ng mga tagapagsalita ng Tagalog sa Aklan dahil Aklanon ang sinasalita ng halos 96 na bahagdan ng mga taga-roon (NSO 2013); samakatuwid, mababa ang pangangailangan sa iba pang karaniwang wika. Dahil dito, maaaring sa pagdayo ng mga orihinal na taga-Panay, partikular ng mga Aklanon, dala nila ang kanilang wika patungong OrMdo, na siyang nakaapekto sa mga salita sa Roxas. Mapapansin din na halos lahat ng mga salitang Tagalog-Roxas na hinanapan ng cognates sa alinman sa limang wika ay mayroon sa Aklanon. Gayundin, maraming natagpuang cognates sa Bantoanon, Onhan, Romblomanon, at Aklanon—pawang nabibilang sa grupo ng mga wikang Bisayan.

Samakatuwid, dahil sa mga naiibang salita sa Tagalog-Roxas na may cognates sa Hanunuo, Bantoanon, Onhan, Romblomanon, at Aklanon, masasabing ang kaibahan ng Tagalog-Roxas bilang isang dayalekto ay dala ng language contact nito sa mga wikang nabanggit. Magkakaiba man ng antas, mula sa mababang bilang sa Hanunuo hanggang sa mataas na bilang sa Aklanon, nakita sa mga resulta ng pag-aaral ang ambag ng mga wikang ito sa leksikon ng Tagalog-Roxas. Iminumungkahi rin ng datos ang magkakaibang antas ng interaksyon ng Tagalog-Roxas sa mga ito dala ng iba't ibang salik: heograpikal na relasyon, pagkakaiba ng etnolinggwistikong pangkat, paggamit ng Tagalog bilang karaniwang wika, populasyon ng mga tagapagsalita, kasaysayan ng migrasyon, at aktibong daloy ng transportasyong pandagat sa pagitan ng mga daungan.

Konklusyon at rekomendasyon

Ang Tagalog-Roxas ay naiiba sa dayalektong sinasalita sa kabuuan ng OrMdo sa antas na leksikal at may makabuluhang bilang ng mga isogloss na nagtatatag ng kaibahan nito. Nagtatala ito ng 124 o 25.5 bahagdan na naiibang salita mula sa 485 kabuuang bilang ng datos. Ang mga nalikhang dialect map para sa bawat

isang salita ay nagpapakita ng isogloss na nagbubukod sa Roxas mula sa natitirang bahagi ng OrMdo. Kinikilala rin ang posibilidad na inihihwalay din ng isogloss ang ilang partikular na lugar bukod sa Roxas. May ilang naiibang salita sa ilang bayan tulad ng Pinamalayan, Gloria, at Bansud, ngunit kalat at walang pattern ang distribusyon ng mga ito. Hindi sapat ang mga ito upang makabuo ng bundle ng mga isogloss na magtatatag ng kaibahan ng kanilang dayalekto. Sa kabila nito, mananatiling nakahihwalay ang Roxas dahil sa mga naiibang salita nito.

Bukod sa pagkakaiba, mahalagang natukoy rin ng pag-aaral ang pagkakapareho ng Tagalog-Roxas sa Tagalog-OrMdo na nagtala ng 361 o 74.4 bahagdan ng mga salita. Ipinapahiwatig nito na mas marami sa mga salitang Tagalog-Roxas ang may ka-cognate sa Tagalog-OrMdo, sang-ayon sa pagkilala rito bilang isang dayalekto ng Tagalog, hindi dayalekto ng anumang ibang wika, at hindi bilang isang hiwalay na wika. Sang-ayon dito, ang 124 o 25.5 bahagdan na salitang naiiba sa Tagalog-Roxas ay nagtatatag ng kaibahan nito bilang isang hiwalay na dayalekto ng Tagalog.

Dahil kinikilala sa pag-aaral na ito ang Bayan ng Roxas bilang isang pook-daungan kung saan sinasalita ang ilang magkakaibang wika, nabuo rin sa pag-aaral na ito ang preliminaryong patunay sa kaibahan ng Tagalog-Roxas bilang epekto ng interaksyon ng dayalektong ito at mga wikang Hanunuo, Bantoanon, Onhan, Romblomanon, at Aklanon. Mula sa datos ay nakita ang impluwensiya ng mga wikang ito sa leksikon ng Tagalog-Roxas dala ng mga gawaing pangkalakalan, transportasyon, at migrasyon. Partikular na kinikilala ang ambag ng migrasyon mula Romblon at Panay, kabilang ang Aklan, patungong Mindoro upang maging manggagawa sa sakahan noong panahon ng Amerikano, at ang masiglang sistema ng transportasyong pandagat sa Roxas patungo sa mga islang ito. Kinikilala rin ang ambag ng komunidad ng mga Hanunuo Mangyan at kanilang wika, bagama't nakita sa mga resulta ng pag-aaral na higit na mababa ang bilang ng mga salitang Tagalog-Roxas na maaaring nagmula rito, kumpara sa mga salitang maaaring nagmula sa apat na wika.

Dahil ang tuon ng pag-aaral na ito ay sa kaibahan ng Roxas, marapat na sa hinaharap ay mabigyang-pansin ang ibang grupo ng mga bayan sa OrMdo na nagpapakita ng bahagyang kaibahan sa mga salita. Hindi man sapat ang mga ito upang makapagtatag ng malinaw na kaibahan ng kanilang dayalekto, maaaring mangalap pa ng mas maraming datos, suriin ito sa iba pang antas ng pagkakaiba ng mga dayalekto bukod sa leksikon, at ipaliwanag ang kaibahang ito ayon sa mga historikal at nagpapatuloy na interaksyon sa ibang mga wika o barayti. Inaasahan din na sa mga susunod na pag-aaral ay makakalap ng datos mula mismo sa mga tagapagsalita ng Hanunuo, Bantoanon, Onhan, Romblomanon, at Aklanon, bukod pa sa mga talasalitaan at diksiyunaryong ginamit sa pag-aaral na ito, upang mapatibay ang mga naging resulta ng pag-aaral o makabuo ng mga bagong palagay.

Sa pagkabuo ng pag-aaral na ito ay naitatag ang kaibahan ng Tagalog-Roxas bilang isang hiwalay na dayalekto ng Tagalog kung saan ang mga salita ay may impluwensiya ng Hanunuo, Bantoanon, Onhan, Romblomanon, at Aklanon.

Iminumungkahi ang lalong pagpapalawig ng paglalarawan sa Tagalog-Roxas, hindi na lamang sa antas na leksikal, kundi maging sa tunog, morpolohiya, syntax, at iba pa, na maaari namang ihambing sa mga wikang napatunayan ng pag-aaral na ito na may interaksyon at impluwensiya rito.

Sanggunian

- Basilio, Enrico L. 2008. *Linking the Philippine islands through highways of the sea*. Lungsod ng Pasig: Center for Research and Communication Foundation, Inc. <https://asiafoundation.org/resources/pdfs/RoRobookcomplete.pdf>.
- Blake, Barry J. 2006. "Classification of languages." Nasa *Encyclopedia of language and linguistics*, ika-2 ed., inedit ni Keith Brown, 446-57. Oxford: Elsevier.
- Chambers, J.K., at Peter Trudgill. 2004. *Dialectology*, ika-2 ed. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Crossley, Heather, ed. 2015. *Bantoanon (Asi) – English dictionary*. SIL International. <https://asi.webonary.org/>.
- Crowley, Terry, at Claire Bowern. 2010. *An introduction to historical linguistics*, ika-4 ed. New York: Oxford University Press, Inc.
- Crystal, David. 1987. *The Cambridge encyclopedia of language*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Eberhard, David M., Gary F. Simons, at Charles D. Fennig, eds. 2020. "Philippines." *Ethnologue: Languages of the World*, ika-23 ed. <http://www.ethnologue.com>.
- Gordon, M. Ruth, at Heather J. Kilgour. 1986. "Sociolinguistic survey of Bantoanon." *Studies in Philippine Linguistics* 6, blg. 2: 1-93. <https://www.sil.org/resources/archives/25971>.
- Greenhill, Simon J., Robert Blust, at Russell D. Gray. 2008. "The Austronesian basic vocabulary database: From bioinformatics to lexomics." *Evolutionary Bioinformatics*, blg. 4: 271-83. <https://abvd.shh.mpg.de/austronesian/language.php?id=1274>.
- Hernandez, Jesus Federico. 1998. "Ang wikang Rinconada sa Bikol." Masteradong tesis, Unibersidad ng Pilipinas Diliman.
- Javier, Jem R. 2012. "Dayalektolohiya ng Inonhan sa Isla de Carabao, Romblon." *Daluyan: Journal ng Wikang Filipino* 18, blg. 1-2: 1-38. <https://journals.upd.edu.ph/index.php/djwf/article/view/3263/3061>.
- Johnston, Paul, Jr. A. 1985. "Linguistic atlases and sociolinguistics." Nasa *Studies in linguistic geography: The dialects of English in Britain and Ireland*, inedit nina John M. Kirk at Stewart Sanderson, 81-93. London, UK: Croom Helm.
- Lobel, Jason William. 2002. "An introduction to the languages of Romblon province." *Sankoran: A taste of Romblon*, Hulyo 2. Nakuha sa http://sanrokan.com/newsanrokan/archives/jul8/feature_lobel.htm.
- Mangyan Mission. 2008. *Ethnographic map of the Mangyans of Mindoro (Mangyan tribes)*. Lungsod ng Calapan: Mangyan Mission. <http://www.mangyan.org/book/export/html/60>.
- Maphill. 2011. "Detailed road map of Oriental Mindoro". <http://www.maphill.com/philippines/region-4/oriental-mindoro/detailed-maps/road-map/>.

- Mesthrie, Rajend, at William L. Leap. 2009. "Language contact 1: Maintenance, shift and death." *Introducing Sociolinguistics*, ika-2 ed., inedit nina Rajend Mesthrie, Joan Swann, Ana Deumert at William L. Leap, 242-70. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- National Statistics Office. 2013. *2010 census on population and housing, Report No. 2A – Demographic and housing characteristics (Non-sample variables), Oriental Mindoro*. https://psa.gov.ph/sites/default/files/ORIENTAL%20MINDORO_FINAL%20PDF.pdf.
- Newell, Leonard E., ed. 2018. *Romblomanon – English dictionary*. SIL International. <https://www.webonary.org/romblomanon/>.
- Philippine Ports Authority. 2016. *Annual statistical report by year*, tomo 1. <http://www.ppa.com.ph/?q=annual-statistical-report-by-year-vol-1>.
- Philippine Statistics Authority. 2016. *Total population by province, city, municipality and barangay: As of August 1, 2015*. <https://psa.gov.ph/content/highlights-philippine-population-2015-census-population>.
- Postma, Antoon. 2010. "Mindoro: Home of the Mangyans." *Nasa Mindoro: Saving the tamaraw*, inedit ni Jaime An Lim, 25-41. Lungsod ng Maynila: Far Eastern University.
- Rentillo, Philip. 2018. "Preliminary dialectology of Aklanon." *Binasa sa Linguistics Society of the Philippines – National Conference and General Meeting, Balanga, Bataan, Mar. 3*. https://www.academia.edu/37240158/Preliminary_dialectology_of_Aklanon.
- Reyes, Vicente S. 1969. *A study of the Aklanon dialect: Dictionary (of root words and derivations), Aklanon to English*, tomo 2. Washington, D.C.: Peace Corps. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED145704.pdf>.
- Schult, Volker. 1991. "The genesis of lowland Filipino society in Mindoro." *Philippine Studies* 39, blg. 1: 92-103. Lungsod ng Quezon: Ateneo de Manila University. <https://www.jstor.org/stable/42633229?seq=1>.
- The Rosetta Project. 2010. *Inakeanon Swadesh list*. California: The Long Now Foundation. https://archive.org/details/rosettaproject_akl_swadesh-1.
- Yap, Fe A. 2007. *The Tagalog Region: Lexicon of the languages and dialects*. Lungsod ng Maynila: Komisyon sa Wikang Filipino at University of Santo Tomas.
- Zorc, David. 1968. *Odiongonan linguistic checklist*. SIL International – Philippines. <https://www.sil.org/resources/archives/76901>.
- Zorc, David. 2018. *Bulalakawnon wordlist*. SIL International – Philippines. <https://www.sil.org/resources/archives/76900>.

TALA TUNGKOL SA MAY AKDA

Si Precious Sarah A. Año (paanos@up.edu.ph) ay Katuwang na Propesor sa Departamento ng Humanidades, Unibersidad ng Pilipinas Los Baños kung saan siya ay nagtuturo ng mga kurso sa wika, komunikasyon, at kultura. Nagtapos siya ng MA Linggwistiks sa UP Diliman.

ABOUT THE AUTHOR

Precious Sarah A. Año (paanos@up.edu.ph) is an Assistant Professor at the Department of Humanities, University of the Philippines Los Baños where she teaches courses in language, communication, and culture. She graduated in UP Diliman with a degree in MA Linguistics.